مجله علمی پژوهش در علوم انسانی ومطالعات اجتماعی (سال سوم)
شماره ۱۰ / زمستان ۱۳۹۶ / ص ۲۶۶-۲۶۰

رابطه گفتار خصوصی و خلاقیت در کودکان پیش دبستانی

The Relationship Between Private Speech Creativity Among Preschool Chilldren

مژگان عزیزی راد[۱]
[۱]دانشگاه علوم پزشکی لرستان
نام نویسنده مسئول:
مژگان عزیزی راد

چکیده

پژوهش حاضر به منظور بررسی رابطه ی بین گفتار خصوصی و خلاقیت در بین کودکان پیش دبستانی شهر خرم آباد انجام شده ، هدف اصلی تأثیر گفتار خصوصی و میزان خلاقیت دانش آموزان است. بدین منظور جامعه آماری این پژوهش کلیه دانش آموزان پیش دبستانی شهر خرم آباد که تعداد آنها ۳۷۸۰(۲۲۵۰دختر و ۱۵۳۰ پسر) نفر می باشند و با نمونه ای ۳۵۰نفری که با روش نمونه گیری طبقه ای نسبی انتخاب شدند.ابزار پژوهش ،آزمون تفکرخلاق در عمل و حرکت تورنس(TCAM) و تکلیف برج لندن است.نتایج این پژوهش با استفاده از ضریب همبستگی پیرسون و تفاوتهای جنسیتی با آزمون t،نشان داد که بین گفتار خصوصی و خلاقیت رابطه مثبت و معناداری وجود دارد،همچنین بین دو جنس از نظر گفتار خصوصی تفاوت معناداری مشاهده شد یعنی پسران بیشتر از دختران از گفتار خصوصی استفاده کرده اند و پسران در مقیاس خلاقیت نمرات بالاتری به دست آورده اند.

کلید واژه ها:گفتارخصوصی،خلاقیت،کودکان پیش دبستانی.

مقدمه

شناخت و تحلیل خلاقیت از سال ۱۹۵۰ میلادی ،یعنی زمانی که گیلفورد در خطابه خود به انجمن روان شناسی آمریکا ، خلاقیت را به عنوان یک توانایی بالقوه در همه ی افراد مطرح کرد در پژوهشهای روان شناختی از اهمیتی خاص بر خوردار بوده است.ولی خلاقیت ماهیتی پیچیده دارد و به ویژه در زمینه فرآیند آن اطلاعات جامع و دقیقی دردسترس نیست.به همین دلیل نیز بسیاری از پژوهشگران از جمله استرانبرگ(۱۹۸۸)معتقدند که به جای تمرکز بر فرآورده و شخصیت های خلاق باید به بررسی فرآیند تفکر خلاق پرداخت.

ویگوتسکی (۱۹۶۷، به نقل از شارپ[1] ۲۰۰۴) بر این باور است که اگر به خلاقیت به عنوان یک فرایند نگریسته شود، به عنوان یک موضوع بهتر می توان درباره آن کاوش و بررسی کرد. توجه به فرایند تفکر خلاق، علاوه بر فراهم آوردن اطلاعات مفید درباره عملکرد شناختی و تفاوت‌های فردی در پردازش شناختی افراد خلاق و غیرخلاق در برنامه ریزی صحیح برای پرورش خلاقیت نیز بسیار موثر خواهد بود. در حالی که خلاقیت استعدادی بالقوه و همگانی چه بر سر این توانایی شگفت انگیز می آید که بگفتهٔ تورنس (۱۹۶۲ ،نقل از بودو ، ۱۳۵۸)،منحنی خلاقیت بسیاری از کودکان حدود ۱۰ سالگی افت پیدا می کند و هیچگاه به حالت اولین باز نمی گردد .چه باید کرد تا چنین استعداد عظیم و سرنوشت سازی به موقع و بدرستی شناسایی شود و به نحو احسن در جهت رشد و شکوفایی فرد و ارتقاء جامعه به کار گرفته شود .

عدم توجه لازم و کافی به آموزش و پرورش پویا و خلاق ، بویژه در سنین پیش دبستانی به عنوان عاملی اساسی مطرح شده است . به نظر کارشناسان ، به رغم اهمیت ابعاد و عناصر مختلف در برنامه ریزی – اهداف ، محتوا ، روش ها و نظام ارزشیابی در سطوح مختلف آموزشی - نقش تربیت کننده ، بعنوان رکن اصلی نظام تربیتی بویژه در شناسایی ، ارزیابی و پرورش خلاقیت جایگاهی خاص دارد و لازم است .

ویگوتسکی (۱۹۶۲،ترجمه قاسم زاده،۱۳۶۵) گفتار خود محورانه را براساس مفهوم درون سازی توضیح می دهد.اما پیاژه معتقد است که کودکان در مرحلهٔ پیش عملیاتی[2]افکار و استدلال های خود را از طریق گفتار خود محورانه ابراز می دارند.به همین سبب،وقتی که عملیات منطقی مرحلهٔ بعدی رشد فرا می رسد این گفتار خود محورانه هم از بین می رود. ویگوتسکی می گوید گفتار خود محورانه گفتار اجتماعی است که در جریان درونی سازی به سوی گفتار درونی را نشان داده می شود.ویگوتسکی با این نظر پیاژه که گفتار خود محورانه نشان دهندهٔ عدم توانایی کودک پیش عملیاتی (۷-۳سال)در درک دیدگاههای دیگران است،و همچنین خود محورانه و غیر اجتماعی است شدیداً مخالف است.او می گوید کودکان این نوع گفتار را برای کنترل و هدایت رفتار خود مورد استفاده قرار می دهند. پیاژه معتقد بود که گرایش خودمحورانه کودکان پیش‌دبستانی به آنها اجازه نمی دهد برون‌سازی کنند، یا در پاسخ به‌دنیای مادی و اجتماعی خود به‌استدلال غلط خویش فکر کرده و آن را اصلاح کنند. (هیلگارد، ترجمه دکتر محمدنقی براهنی، ۱۳۸۵) ظرف سی‌سال گذشته تقریباً تمام تحقیقات ، دیدگاه ویگوتسکی را تأکید کرده‌اند (برک و هاریس، ۲۰۰۳). در نتیجه اکنون گفتار معطوف به خود کودکان به جای گفتار خود محورانه گفتار خصوصی[3]نامیده می شود. پژوهش‌ها نشان می دهند که وقتی تکالیف دشوار هستند و کودکان درباره اینکه چگونه پیش بروند گیج می‌شوند، از گفتار خصوصی بیشتر استفاده می‌کنند. قاسمی و شهر آرای(۱۳۷۷)در چهارچوب نظریه ویگوتسکی پیرامون اندیشه و زبان به - ویژه در مورد «تکلم خصوصی»، با هدف اصلی بررسی رابطهٔ بین فرآیندهای تفکر متبلور در «تکلم خصوصی» و خلاقیت کودکان پیش دبستانی انجام شده است. بررسی تفاوت‌های سنی و جنسیتی در «تکلم خصوصی» و خلاقیت دو هدف جنبی بوده است. نمونهٔ پژوهش ۵۰ کودک (۲۴ دختر و ۲۶ پسر) پیش دبستانی در شهر مرودشت بودند که خلاقیت آنها با آزمون تفکر خلاق در عمل و حرکت تورنس (TCAM) اندازه گیری شد. کیفیت و کمّیت «تکلم خصوصی» نیز در حالی که آزمودنی‌ها مشغول انجام تکالیف شناختی ویژه بودند مورد بررسی قرار گرفت. هر عبارت از «تکلم خصوصی» کودکان با توجه به کیفیت محتوایی آن در یکی از مقوله های (۱) «تکلم خصوصی نامربوط به تکلیف»، (۲) «تلکم خصوصی مربوط به تکلیف غیر تسهیل‌گر»، (۳) «تکلم خصوصی تقویتی/ مقابله ای»، و (۴) «تکلم خصوصی راه حلی» رمزگردانی شد. تجزیه و تحلیل آماری نشان داد که بین «تکلم خصوصی تقویتی/ مقابله ای» و «تکلم خصوصی راه حلی» و خلاقیت روابط مثبت معنادار وجود دارد. بین «تکلم خصوصی مربوط به تکلیف غیرتسهیل‌گر» و خلاقیت رابطه منفی معنادار مشاهده شد و رابطهٔ بین «تکلم خصوصی نامربوط به تکلیف» و خلاقیت معنادار نبود. تفاوت بین میانگین نمرات آزمودنی‌های دختر و پسر در آزمون خلاقیت و «تکلم خصوصی» معنادار نبود. بین سن تقویمی با «تکلم خصوصی تقویتی/ مقابله ای»، «تکلم خصوصی راه حلی»، و تا اندازه ای «تکلم خصوصی نامربوط به تکلیف» رابطه تقریباً منحنی شکل مشاهده شد.همچنین نوفرستی و همکارانش(۱۳۸۸) رابطه ی بین گفتارخصوصی و خلاقیت در میان کودکان پیش دبستانی(۴-۵ساله)شهر تهران در سال ۱۳۸۸ انجام شد. بدین منظور۱۱۱ کودک

[1]- Shape.
[2] -preoperational
[3] - Private speech.

(۵۵پسرو۵۶دختر)۴-۶ساله، براساس روش نمونه گیری خوشه ای چند مرحله ای از بین مهد کودک های خصوصی شهر تهران انتخاب شدند. خلاقیت با استفاده از آزمون تفکر خلاق در عمل و حرکت(TCAM) سنجیده شد. گفتار خصوصی هر کودک بر اساس طرح رمزگردانی فانینگ به چهارطبقه گفتار نا مربوط به تکلیف، گفتار مربوط به تکلیف غیرتسهیل گر، گفتارتقویتی ،مقابله ای و گفتار راه حلی طبقه بندی شده نتایج بدست آمده ازاین پژوهش با استفاده ازآزمون خی دونشان دادکه بین گفتارخصوصی وخلاقیت رابطه معناداری وجود ندارد. همچنین، بین دوجنس از نظر گفتار خصوصی تفاوت معناداری مشاهده نشد،اما پسران در مقیاس خلاقیت نمرات بالاتری به دست آوردند. براساس نتایج بدست آمده ازاین پژوهش، به نظر می رسد متغیرهای دیگری غیر از گفتار خصوصی در پدید آیی خلاقیت نقش داند.

بنابراین،باتوجه به اهمیت ارتباط زبان و تفکردر دوران کودکی و پژوهش های اندکی که در این زمینه صورت گرفته است پژوهش حاضر بر آن است تا رابطه بین گفتار خصوصی و خلاقیت و میزان تأثیر مقوله های گفتار خصوصی بر عملکرد کودکان پیش دبستانی مطالعه کند.این موضوع علاوه به اهمیت نظری یعنی بررسی رابطه تفکر و زبان و هم از جهت برنامه ریزی یعنی پرورش خلاقیت و شناسایی کودکان خلاقیت از سنین کوددکستان برای جهت دادن به استعداد های آنان برای فعالان حوزه ی آموزشی و پرورشی حائز اهمیت می باشد.

روش

روش پژوهش حاضر همبستگی می باشد.کلیه کودکان ۴الی ۶ ساله دختر و پسر شهر خرم آباد که در سال تحصیلی۹۴-۱۳۹۳در مهد کودک های خصوصی ثبت نام کرده بودند به عنوان جامعه آماری پژوهش در نظر گرفته شدند.از این جامعه(۳۷۸۰ نفر)،نمونه ای به حجم۳۵۰ نفر بر اساس روش نمونه گیری طبق ای نسبی طبق جدول نمونه گیری مورگان انتخاب شد.میانگین سنی گروه نمونه ۵/۵۳بود، همچنین۶۶/۳٪ دختر و ۳۳/۷٪پسر شامل می شود.

ابزار اندازه گیری

۱-آزمون تفکرخلاق در عمل و حرکت(TCAM)

آزمون خلاقیت تصویری فرم ب. یکی از مجموعه آزمون های تفکر خلاق تورنس است که در سال ۱۹۷۴ توسط شرکت انتشاراتنی پرسنل منتشر شد. اشکال تصویری آزمون های تفکر خلاق تورنس ،مستلزم پاسخ هایی است که به طور عمده ماهیت ترسیمی یا تجسمی دارد.استفاده از مجموعه آزمون های تصویری (فرمAوB) از سطح کودکستان تا سطوح پس از دبیرستان توصیه گردیده است.

فرم ب تصویری شامل سه فعالیت است. میزان وقت هر فعالیت ۱۰ دقیقه است که مجموعا ۳۰ دقیقه به طول می انجامد.

اعتبار:

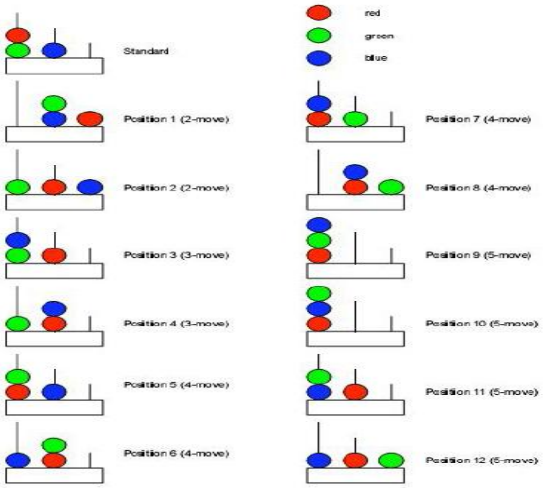
به نظر تورنس،تصور یک مفهوم کلی برای آزمون تفکر خلاق درست نیست.به اعتقاد ایشان مفیدتر این است که در مورد انواع ملاک های متفاوت رفتار خلاق و انواع توانایی های تفکر خلاق که ملاک این رفتار است فکر شود.تورنس اعتقاد دارد اگرچه یک شخص قادر است رفتار خلاقانه را به صورت های بسیار زیادی نمایش دهد،ولی خنده آور است که سعی شود آزمون جامعی ابداع گردد که تمام انواع تفکر خلاق را در بر گیرد.او معتقد است مجموعه تکالیف جور شده در فرم های تصویری و کلامی الف و ب ،نمونه یک دامنه وسیع از توانایی ها است که یک جا جمع شده اند.البته او می پذیرد تکالیف آزمون های تفکر خلاق،گویای یک نمونه کامل جهانی از توانایی های خلاق نیست.

پایایی بازآزمایی در نمونه ایرانی:تورنس در راهنمای نمره گذاری اظهار کرده است که برای به دست آوردن پایایی بازآزمایی یک نمونه ۲۰ تا ۴۰ تایی به فاصله زمانی یک هفته یا بیشتر کفایت می کند. به منظور رعایت شرایط فوق در نمونه ایرانی ۵۰ نفر برای پایایی بازآزمایی انتخاب شدند.این تعداد با استفاده از روش نمونه گیری خوشه ای در منطقه ۱۰آموزش و پرورش شهر تهران از بین دانش آموزان سال دوم تجربی،دوم ریاضی ودوم ادبی دبیرستان های پسرانه شهید مصطفی خمینی،شهید شرافتی،شهید باهنر و فرهنگ در سال ۱۳۷۲ تأمین گردید. در مرحله پیش آزمون ۵۰ دانش آموز و در مرحله پس آزمون (با رعایت فاصله زمانی دو هفته ای)۴۸ دانش آموز شرکت داشتند.بدین ترتیب با حذف ۲ دانش آموز از نمونه،ضریب پایایی برای ۴۸ نفر محاسبه شد.داده های به دست آمده نشان دهنده ضریب پایایی کل(۰/۸۰) برای آزمون تفکر خلاق تورنس فرم ب تصویری است.

۲-تکلیف برج لندن

تکلیفی کارکرد اجرایی است، این آزمون، که اولین بار شالیک طراحی کرده است(شالیک،۱۹۸۲) ،در ابتدا جهت ارزیابی توانایی برنامه‌ریزی در بیماران با اختلال لوب فرونتال بکار رفت.این آزمون حیطه‌های برنامه‌ریزی،قدرت پیش بینی رویدادهای آتی، توانایی حرکت از مرحلهٔ شروع تا مرحلهٔ هدف و توانایی بازشناسی اینکه دستیابی به هدف انجام گرفت، حافظهٔ کاری، بازداری (دفع هشیارانهٔ امیال و افکار غیرقابل پذیرش)، توجه(فرایند شناختی از توجه انتخابی روی یک جنبه از محیط و نادیده گرفتن جنبه‌های دیگر)،و حل مسئله رسیدن از

مرحلهٔ شروع به مرحلهٔ هدف) را می سنجد(علیزاده و زاهدی پور، ۱۳۸۳؛ کاراحمدی و شهریور،۱۳۸۵). از نظر فرنیهاگ و فردلی (۲۰۰۵)این تکلیف در استخراج گفتار خودمحور مؤثر است.

شکل ۱ تکلیف برج لندن: موقعیت استاندارد و هدف

۳-طرح رمز گردانی «تکلم خصوصی»

این طرح رمز گردانی و تعاریف و مثالهایی که برای هر یک از مقوله های چهارگانه «تکلم خصوصی»ارائه شده است،از پژوهش های دافرتی و همکاران(۱۹۹۴)،(به نقل از قاسمی و شهر آرای،۱۳۷۷)الگو گیری شده است.این طرح که توسط مانینگ(۱۹۹۱)تدوین شده است هم بر کیفیت معنایی و هم بر کمیت «تکلم خصوصی» که توسط کهلبرک و همکاران(۱۹۶۸)و برک(۱۹۸۵) مطرح شده بود،تدوین کرده است.

پایایی رمزگردانی:برای بررسی پایایی رمزگردانی های انجام شده،فهرستی شامل۱۰۰ عبارت از «تکلم خصوصی»آزمودنی ها،به طور تصادفی انتخاب شد و به همراه تعاریف و مثالهایی از چهار مقوله «تکلم خصوصی»به سه نفر از اساتید و یکی از دانشجویان کارشناسی ارشد رشته روان شناسی تربیتی دانشکده علوم تربیتی دانشگاه تربیت معلم داده شد و از آنها خواسته شد که هر عبارت را طبق تعریف و مثالهای ارائه شده در یکی از مقوله های چهارگانه «تکلم خصوصی»قرار دهند.براساس میزان توافق میان رمزگردانی های مختلف۷۹ درصد توافق مشاهده شد .

روش اجرا

آزمون تفکر خلاق در عمل و حرکت(TCAM)به صورت گروهی با همکاری مربیان مهد کودک ها در گروه ها ی ۱۰تا۱۵ نفری با زمان(۱۰الی ۳۰دقیقه)اجرا شد.سپس برای بررسی تکلم خصوصی در کودکان و هر کدام از مقوله های تکلم خصوصی(نامربوط به تکلیف،مربوط به تکلیف غیر تسهیل گر،تقویتی/مقابله ای و راه حلی)تکلیف برج لندن به صورت انفرادی روی نمونه پژوهش اجرا شد.

نتایج

برای بررسی رابطه بین گفتار خصوصی و خلاقیت در کودکان پیش دبستانی از ضریب همبستگی پیرسون استفاده شد که نتایج آن در قالب جدول ۱نشان داده شده است.

جدول ۱ نتایج ضریب همبستگی بین گفتار خصوصی و خلاقیت در کودکان پیش دبستانی

متغیر X	متغیر Y	تعداد	ضریب همبستگی (r)	سطح معناداری (sig)
گفتار خصوصی	خلاقیت	۳۵۰	۰/۴۰۷	۰/۰۰۰۱
گفتار خصوصی	سیالی	۳۵۰	۰/۲۹۹	۰/۰۰۰۱
گفتار خصوصی	انعطاف	۳۵۰	۰/۲۹۷	۰/۰۰۰۱
گفتار خصوصی	ابتکار	۳۵۰	۰/۳۴۹	۰/۰۰۰۱
گفتار خصوصی	بسط	۳۵۰	۰/۳۹۳	۰/۰۰۰۱

همانطوری که نتایج جدول ۱ نشان می‌دهد مقدار بدست آمده برای ضریب همبستگی پیرسون بین گفتار خصوصی و خلاقیت ($r=$ ۰/۴۰۷) در سطح آلفای ۰/۰۱ معنی دار است ($sig<$۰/۰۰۰۱)، لذا چنین استنباط می شود که با اطمینان بالای ۹۹٪ بین گفتار خصوصی و خلاقیت رابطه مثبت و معناداری وجود دارد. یعنی با افزایش نمرات گفتار خصوصی، نمرات خلاقیت افزایش می‌یابد.

جدول ۲ وضعیت استفاده از گفتار خصوصی در بین دانش آموزان پیش دبستانی

گفتار خود محور	فراوانی	درصد	درصد تجمعی
نداشته	۱۱۱	۳۱/۷	۳۱/۷
گفتار خصوصی نامربوط به تکلیف	۱۲۲	۳۴/۹	۶۶/۶
گفتار خصوصی مربوط به تکلیف	۳۹	۱۱/۱	۷۷/۷
گفتار خصوصی تقویتی/ مقابله ای	۳۷	۱۰/۶	۸۸/۳
گفتار خصوصی راه حلی	۴۱	۱۱/۷	۱۰۰
کل	۳۵۰	۱۰۰	

همانطور که در جدول ۲ ملاحظه می‌شود می توان نتیجه گرفت که ۳۲ درصد افراد از گفتار خود محور استفاده نمی کنند در صورتیکه ۶۸ درصد از گفتار خود محور استفاده می کنند. در ادامه برای اطلاع از وجود تفاوت معنی‌دار بین استفاده یا عدم استفاده از گفتار خودمحور، از آزمون خی دو استفاده شد. نتایج آزمون خی دو نشان داد که بین دانش‌آموزان از لحاظ استفاده یا عدم استفاده از گفتار خصوصی تفاوت معناداری وجود دارد($p=$ ۰/۰۰۰ ,**۱۰۳/۹۴** =(۰/ ۰۵, ۴)x)یعنی می‌توان نتیجه گرفت که دانش آموزان از گفتار خودمحور به طور معناداری استفاده می کنند.

بحث

این پژوهش با پژوهش هایی نظیر پژوهش دافرتی و همکاران(۱۹۹۴) و پژوهش قاسمی و شهرآری همخوانی داشته.نتایج مطالعه دافرتی و همکاران (۱۹۹۴) نشان داد که بین مقوله گفتار خصوصی تقویتی/مقابله ای و سیالی،اصالت،تخیل و نمره متوسط خلاقیت رابطه مثبت و معنادار وجود دارد،بدین معنی که با افزایش گفتار خصوصی "تقویتی/مقابله ای" هر چهار اندازه از خلاقیت نیز،افزایش می یابند.

ارسون و میاکی(۲۰۰۳) در پژوهش خود به این نتیجه دست یافتند که گفتار درونی به صورت یک راهنمای درونی عمل می کند و در حین حل مسئله یادآوری و فعال سازی بازنمایی ها را باعث می شود.

قاسمی و شهرآری(۱۳۷۷)در میان ۵۰ نفر از کودکان فارسی زبان مهد کودک در شهر مرودشت رابطه بین گفتار خصوصی و خلاقیت را بررسی کردند.نتایج به دست آمده از این پژوهش نشان داد که بین گفتار خصوصی "تقویتی /مقابله ای" و گفتار خصوصی "راه حلی "با خلاقیت رابطه مثبت و معناداری وجود دارد.از سوی دیگر رابطه بین تکلم خصوصی "نامربوط به تکلیف "و خلاقیت معنادار نبود.همچنین با پژوهش نوفرستی(۱۳۸۹) که به بررسی رابطه گفتار خصوصی و خلاقیت در کودکان ۶-۴ ساله شهر تهران پرداخته همخوانی نداشته.نتایج این مطالعه نشان می دهد که بین گفتار خصوصی و خلاقیت رابطه معناداری وجود ندارد.همچنین،بین دو جنس از نظر گفتار خصوصی تفاوت معناداری مشاهده نشده،اما پسران در مقیاس خلاقیت نمرات بالاتری به دست آوردند.براساس نتایج به دست آمده از این پژوهش،به نظر می رسد متغیرهای دیگری غیر از گفتار خصوصی در پدیدآیی خلاقیت نقش دارند.

"تکلم خصوصی" با "خلاقیت "رابطه مثبت و معناداری دارد یعنی با افزایش استفاده از گفتار خصوصی نمرهٔ خلاقیت نیز افزایش می یابد که البته برای دانش آموزان پسر صادق تر می باشد.

همانطور که تورنس(۱۹۸۱)نیز اشاره کرده است،در سنین پیش دبستانی که خلاقیت عمدتاً از طریق عمل و حرکت خود را متجلی می سازد و اثرات عناصر اجتماعی – فرهنگی هنوز کاملاً مشهود نشده است.

به طور کلی، یافته های این پژوهش نشان می دهد که بررسی »تکلم خصوصی«کودکان پیش دبستانی روشی مناسب برای بررسی فرآیندهای تفکر و شناسایی شیوه های پردازش شناختی آنان است و می تواند راهبرد های تربیتی ارزنده ای را به روانشناسان و کارشناسان مسایل تربیتی ارائه دهد.

مراجع

[1] Berk,L.E.(1994).why children talk to them selves in scientific American.Gifted child Quarterly,37(2),pp78-83.

[2] Kohlberg,L,Yeager,J.,&Hyelthom,E.S,(1968).private speech:Four studies and a review of theories.child Development,39,622-736.

[3] Torrance,E.P.(1981).Thinking creativity in Action and Movement,Scholastic Testing Service,Bensenville,Illinois.

[4] Vygotocky,L.(1962).Thought andLanguage.Cambridge,MA:MIT press(original work published in 1934).

[۵] سیدان،آ.(۱۳۷۷).هنجار یابی مقدماتی آزمون تفکر خلاق در عمل و حرکت تورنس برای پسران ۸،۷،۶ساله شهر تربت حیدریه،پایان نامه کارشناسی ارشد،دانشگاه تربیت معلم،دانشکده روانشناسی و علوم تربیتی.

[۶] شهر آر ای،م(۱۳۷۴).ضرورت آموزش خلاق در برنامه ریزی آموزشی،ارائه شده در همایش علمی-کاربردی بهبود کیفیت آموزش عمومی تهران:اداره کل آموزش و پرورش تهران.

[۷] طبیبی،زهرا و همکاران.(۱۳۸۹).گفتار خود محور و عملکرد کودکان پیش دبستانی در تکلیف برج لندن،مجله تفکر و کودک،پژوهشگاه علوم انسانی ومطالعات فرهنگی،سال اول.شماره دوم،۸۶-۶۵.